

Η σύνθεση Ανθρωπολογίας και Εσχατολογίας στην Θεολογία του Ευαγγελιστή Ιωάννη (Βασίλειος Γκρίλλας, Θεολόγος, ΜΑ Θεολογίας)

/ [Πεμπτούσία](#)



Στην Θεολογία του Ευαγγελιστή Ιωάννη εντοπίζεται μια μοναδική σύνθεση της ανθρωπολογίας και της εσχατολογίας. Στον περί Θεού λόγο του για την σχέση του ανθρώπου με τον Λόγο του Θεού, ο Υιός της Βροντής Ιωάννης [1] καταφέρνει να εναρμονίσει το παρόν με το επέκεινα. Έτσι αποδίδει μια σωτηριολογική θεώρηση, εμποτισμένη στην βιωματικότητα της μετοχής του ανθρώπου στις άκτιστες ενέργειες του Θεού. Σε αυτή την θεώρηση ο άνθρωπος δηλώνεται ως πλάσμα που τελεί από την στιγμή της συλλήψεώς του υπό την θεία επίβλεψη διαρκώς και έως των εσχάτων [2].

Αυτή η σχέση παροντικής, αλλά και εσχατολογικής θεώρησης του ανθρώπου, σχέση δύναμης του νυν και του αει στην Ιωάνναιο διδασκαλία, απορρέει φυσικά υπό το πρίσμα της λογικής ότι ο Λόγος του Θεού είναι ο σαρκωθείς Υιός, που κέκτηται της δύναμης ώστε να έχει απόλυτη εξουσία επί πάσης σαρκός [3]. Δεν είναι τυχαίο

ότι στον Ιωάννη η παρουσία του λόγου στον κόσμο έγινε για να επανενταχθεί ο άνθρωπος στην Βασιλεία του Θεού, ανακαινισμένος πνευματικά και έχοντας καθάρει την αμαυρωθείσα εικόνα του Θεού. Ο Χριστός προσλαμβάνοντας την ανθρώπινη φύση με την ενανθρώπισή Του, την ενώνει άρρηκτα με την θεία φύση και την αφαρτοποιεί υψώνοντάς την σε ένα καινό επίπεδο ύπαρξης όπου μετέχει αθανασίας, αφαρσίας και αγιασμού [4].



Στο περιβάλλον αυτής της ανθρωπολογικής διδασκαλίας ο Λόγος του Θεού δίνει - εν δόξει- στα έσχατα, το τέλος της ανθρώπινης τραγωδίας ως «βασιλεύς βασιλέων και κύριος κυρίων.» [5]. Έτσι νοηματοδοτείται η υιοθεσία του ανθρώπου από το Λόγο του Θεού, ως αποτέλεσμα δύο πραγμάτων. Πρώτον της δυνατότητας που δίνει ο Θεός στον άνθρωπο να υιοθετηθεί και δεύτερον της πίστης του ανθρώπου που αναγνωρίζει όχι μια εξ' αίματος γέννηση, αλλά για μια εκ Θεού αναγέννηση δια του Αίματος του Χριστού [6].

Ο άνθρωπος στην εκ Χριστού αναγέννηση του, ελευθερώνεται από το ψεύδος της αμαρτίας και αποκτά την εμπειρία της γνώσης της αλήθειας [7]. Σε αυτή την εμπειρία της πίστης και της γνώσης στην αλήθεια, ο άνθρωπος γίνεται μέτοχος της αγάπης και κατά συνέπεια μέτοχος του πλησίον αδελφού και του Θεού που είναι η Αγάπη [8]. Αυτή η πορεία του ανθρώπου αποτελεί και την υπέρβαση του θανάτου, άρα και κάθε συνέπειας από την αμαρτία. Ο άνθρωπος εσχατολογικά

θεώνεται στην διδασκαλία του Ιωάννη, ξεκινώντας την μετοχή του στην θέωση από την παρούσα ζωή και αυτό διότι ο Χριστός δεν αποτελεί ένα πρόσωπο ευδαιμονίας με σχετικό ανθρωπολογικό και κοσμολογικό περιεχόμενο. Αντίθετα είναι ο Λόγος του Θεού, ο Χριστός, ο Υιός του Θεού του Ζώντος, ο δημιουργός του σύμπαντος, το φως και η ζωή της ανθρωπότητας, ο οποίος ενανθρωπίστηκε για τη σωτηρία του κόσμου, της ανθρωπότητας και της κτίσης που την περιβάλλει [9].

Παραπομπές:

- 1. Κύριλλος Αλεξανδρείας, PG 76, 16. Πρβλ. και Ευθύμιος Ζιγαβηνός PG 129, 729.**
- 2. F.MBrown, Jean le Theologien. Sa theologien. le Christ, notre seigneur, hier, aujourd'hui, toujours, Paris 1972, σελ. 206.**
- 3. Ιω. 17, 2-3: «έδωκας autώ εξουσίαν πάσης σαρκός, ίνα παν ο δέδωκας autώ δώση αυτοίς ζωήν αιώνιον. αύτη δε εστιν η αιώνιος ζωή, ίνα γινώσκωσί σε τον μόνον αληθινόν Θεόν και ον απέστειλας Ίησουν Χριστόν.».**
- 4. Κωνσταντίνος Σκουτέρης, Ιστορία των Δογμάτων, τόμος Α΄, Αθήνα 1999, σελ. 121. Πρβλ. και: Κατά Ιωάννην, 1.12, 5.27, 10.18, 17.2, 19.10, 19.11, Αποκάλυψη, 2.26, 6.8, 9.3, 9.10, 9.19, 11.6, 12.10, 13.2, 13.4, 13.5, 13.7, 13.12, 14.18, 16.9, 17.12, 17.13, 18.1, 20.6, 22.14.**
- 5. Αποκ. 19, 11-16**
- 6. Ιω. 1,20: «όσοι δε έλαβον αυτόν, έδωκεν αυτοίς εξουσίαν τέκνα Θεού γενέσθαι, τοις πιστεύουσιν εις το όνομα αυτού, οι ουκ εξ αιμάτων, ουδέ εκ θελήματος σαρκός, ουδέ εκ θελήματος ανδρός, αλλ' εκ Θεού εγεννήθησαν.».** Πρβλ. και Α' Ιω. 5,10-12: «ο πιστεύων εις τον υιόν του Θεού έχει την μαρτυρίαν εν αυτώ· ο μη πιστεύων τω Θεώ ψεύστην πεποίηκεν αυτόν, ότι ου πεπίστευκεν εις την μαρτυρίαν ην μεμαρτύρηκεν ο Θεός περί του υιού αυτού. και αύτη εστιν η μαρτυρία, ότι ζωήν αιώνιον έδωκεν ημίν ο Θεός, και αύτη η ζωή εν τω υιώ αυτού εστιν. ο έχων τον υιόν έχει την ζωήν· ο μη έχων τον υιόν του Θεού την ζωήν ουκ έχει.».
- 7. Ιω. 8,31-36: «εάν υμείς μείνητε εν τω λόγω τω εμώ, αληθώς μαθηταί μου εστε, και γνώσεσθε την αλήθειαν, και η αλήθεια ελευθερώσει υμάς. απεκρίθησαν αυτώ· σπέρμα Ίβραάμ εσμεν και ουδενί δεδουλεύκαμεν πώποτε· πως συ λέγεις ότι ελεύθεροι γενήσεσθε; απεκρίθη αυτοίς ο Ίησούς· αμήν αμήν λέγω υμίν ότι πας ο ποιων την αμαρτίαν δούλος εστι της αμαρτίας. ο δε δούλος ου μένει εν τη οικία εις τον αιώνα· ο υιός μένει εις τον αιώνα. εάν ούν ο υιός υμάς ελευθερώση, όντως ελεύθεροι έσεσθε.**

».

8. Α' Ιω. 3,14-18: «*ημείς οίδαμεν ότι μεταβεβήκαμεν εκ του θανάτου εις την ζωήν, ότι αγαπώμεν τους αδελφούς· ο μη αγαπών τον αδελφόν μένει εν τω θανάτω. πας ο μισών τον αδελφόν αυτού ανθρωποκτόνος εστί, και οίδατε ότι πας ανθρωποκτόνος ουκ έχει ζωήν αιώνιον εν εαυτώ μένουσαν. εν τούτω εγνώκαμεν την αγάπην ότι εκείνος υπέρ ημών την ψυχήν αυτού έθηκε· και ημείς οφείλομεν υπέρ των αδελφών τας ψυχάς τιθέναι. ος δ' αν έχη τον βίον του κόσμου και θεωρή τον αδελφόν αυτού χρείαν έχοντα και κλείση τα σπλάγχνα αυτού απ' αυτού, πως η αγάπη του Θεού μένει εν αυτώ; Τεκνία μου, μη αγαπώμεν λόγω μηδέ τη γλώσση, αλλ' εν έργω και αληθεία.*».

9. Κωνσταντίνος Σκουτέρης, Ιστορία των Δογμάτων, τόμος Α', Αθήνα 1999, σελ. 104-105. Πρβλ και: Ηράκλειτος, Περί φύσεως, H. Diels, Die Fragmente der Vorsokratiker, Zurich-Berlin, 1964, p. 150.

Στην ανθρωπολογία της Ιωάννειας διδασκαλίας, η εσχατολογική θεώρηση της ανθρώπινης φύσης αποκτά οικουμενικό χαρακτήρα, παραθεωρώντας κάθε μορφή ανθρώπινων διακρίσεων, καθόσον όλες οι ανθρώπινες υπάρξεις έχουν το δικαίωμα της σωτηρίας. Ο Χριστός ανακεφαλαιώνει όλο το γένος των ανθρώπων και όλοι είναι μέτοχοι της καινής κατά Χριστόν πραγματικότητας [10]. Οι δύο προτεινόμενες από τον Χριστό αρετές της δικαιοσύνης [11] και της τήρησης του λόγου του Θεού [12], προβάλλονται από τον Ιωάννη ως ανθρώπινο καθήκον, που εκμηδενίζει κάθε ανθρώπινη διαφορά και αδελφοποιεί κατά Χριστόν άπαν το γένος των ανθρώπων. Γι' αυτό άλλωστε το απολυτρωτικό έργο του Χριστού προσφέρεται εξίσου και άνευ ουδεμίας διάκρισης σε όλους ανεξαιρέτως τους ανθρώπους. Ο άνθρωπος, στην θεολογία του Ιωάννη, δεν παρουσιάζεται ως μια αυτοτελής οντότητα χωρισμένη από τον Θεό και τον πλησίον αδελφό-άνθρωπο. Αντίθετα, καθίσταται οντότητα σε σχέση μετοχής με το πρόσωπο του Χριστού και κατ' επέκταση με τον άλλον άνθρωπο που αποτελεί εικόνα Θεού. Έτσι η ανθρωπολογία του Ιωάννη, χαρακτηρίζεται από μια βαθειά θεοκεντρικότητα [13], που λόγω της εμφάνισης του λόγου του Θεού στην ιστορία διατρέχεται σε μια εσχατολογική προοπτική. Τούτο διότι, η εμφάνιση του Λόγου στο ανθρώπινο γίγνεσθαι νοηματοδοτεί την ιστορία με το έσχατο και το υπέρ-ιστορικό [14].



Τα έσχατα στην διδασκαλία του Ιωάννη φανερώνουν την δύναμη του ιστορικού γίνεσθαι από την δύναμη που δίνει εντός της ιστορίας η παρουσία του Λόγου του Θεού και η ενανθρώπιση του δευτέρου προσώπου του Τριαδικού Θεού. Ο Χριστός δεν εισέρχεται απλός στην ανθρώπινη ιστορία. Δεν γίνεται απλώς μέρος της ιστορίας. Αντίθετα είναι η Ιστορία και καθορίζει την Ιστορία. Έτσι η εσχατολογία του Ιωάννη, απαλλάσσεται παντελώς από την μικρότητα των σχολαστικισμών και του δικανικού πνεύματος κάθε θεολογικής προσέγγισης της Ιστορίας. Στον Ιωάννη το έσχατο της ιστορίας, παρουσιάζει μοναδικά δύο χαρακτηριστικά στοιχεία. Πρώτον είναι παρόν και βιώνεται, αλλά παράλληλα είναι μέλλον και προσδοκώμενο [15]. Έτσι συμπλέκεται και συγκλίνει το παρόν και το έσχατο σε μια βιωματική οπτική, που δικαιώνει το λόγο του Χριστού, ότι η Βασιλεία του Θεού δεν έρχεται μετά παρατηρήσεως και δεν βρίσκεται εδώ και εκεί, αλλά βρίσκεται μέσα μας, δηλ. άρχεται στην ζωή του ανθρώπου από το κάθε παρόν που βιώνει [16]. Γι' αυτό το εσχατολογικό άκουσμα της φωνής του Θεού προς τον άνθρωπο έρχεται στην ώρα που ο Θεός θα επιλέξει, αλλά η ώρα αυτή δεν διαφοροποιείται στην ανθρώπινη ζωή από το παρόν. Σε αυτή την λογική ο Ιωάννης προβάλλει την διαρκή προοπτική της εμπειρίας και της βιωματικότητας της Αλήθειας κατά Χριστόν. Αυτή η προοπτική ζωοποιεί τον άνθρωπο και τον απαλλάσσει από την νέκρωση και το θάνατο [17].

Η εσχατολογία του Ιωάννη τονίζει την εξουσία του Υιού του Θεού. Ο Χριστός ενανθρωπίζεται, αλλά και παραμένει η πηγή της ζωής του ανθρώπου. Αυτό δίνει

την δυνατότητα στον άνθρωπο να εφαρμόσει την Αλήθεια που ο Υιός του Θεού αποκάλυψε και από αυτή την εφαρμογή να μεταβεί από τα παρόντα στα έσχατα και από το θάνατο στην ζωή [18]. Τα ρήματα ζωής αιωνίου του Χριστού αναβιβάζουν την ανθρώπινη φύση στην αφθαρσία και ο άνθρωπος γίνεται μέτοχος της Βασιλείας του Θεού [19].

Ο Ιωάννης τονίζει την έννοια της ζωής. Ο άνθρωπος είναι ζωή, γιατί έλαβε ζωή από τον Ζωοδότη Χριστό. Όμως η ανθρώπινη ζωή, στην σκέψη του Ιωάννη, δεν έχει παροντικό χαρακτήρα. Αποκτά αιωνιότητα. Η αιωνιότητα αυτή είναι αποτέλεσμα της κρίσεως. Ως κρίση ο Ιωάννης βλέπει το Χριστό που το Φως ήλθε στον κόσμο [20].

Παραπομπές:

10. Κωνσταντίνος Σκουτέρης, *Ιστορία των Δογμάτων*, τόμος Α΄, Αθήνα 1999, σελ. 123.

11. Α΄ Ιω. 2,29: «εάν ειδήτε ότι δίκαιός εστι, γινώσκετε ότι πας ο ποιων την δικαιοσύνην εξ αυτού γεγέννηται.».

12. Α΄ Ιω. 5,2-3: «εν τούτω γινώσκομεν ότι αγαπώμεν τα τέκνα του Θεού, όταν τον Θεόν αγαπώμεν και τας εντολάς αυτού τηρώμεν. αύτη γαρ εστιν η αγάπη του Θεού, ίνα τας εντολάς αυτού τηρώμεν· και αι εντολαί αυτού βαρείαι ουκ εισίν,».

13. Κωνσταντίνος Σκουτέρης, *Ιστορία των Δογμάτων*, τόμος Α΄, Αθήνα 1999, σελ. 123.

14. C. K. Barret, *The Gospel according to st. John*, London 1962, p. 56.

15. Κωνσταντίνος Σκουτέρης, *Ιστορία των Δογμάτων*, τόμος Α΄, Αθήνα 1999, σελ. 123.

16. Λουκ. 17, 20-21: «Ουκ έρχεται η βασιλεία του Θεού μετά παρατηρήσεως, ουδέ ερούσιν ιδού ώδε ή ιδού εκεί· ιδού γαρ η βασιλεία του Θεού εντός υμών εστιν.».

17. Ιω. 5,25: « αμήν αμήν λέγω υμίν ότι έρχεται ώρα, και νυν εστιν, ότε οι νεκροί ακούσονται της φωνής του υιού του Θεού, και οι ακούσαντες ζήσονται.».

18. Ιω. 5, 24-29: «αμήν αμήν λέγω υμίν ότι ο τον λόγον μου ακούων και πιστεύων τω πέμψαντί με έχει ζωήν αιώνιον, και εις κρίσιν ουκ έρχεται, αλλά μεταβέβηκεν εκ του θανάτου εις την ζωήν. αμήν αμήν λέγω υμίν ότι έρχεται ώρα, και νυν εστιν, ότε οι νεκροί ακούσονται της φωνής του υιού του Θεού, και οι ακούσαντες ζήσονται· ώσπερ γαρ ο πατήρ έχει ζωήν εν εαυτώ, ούτως έδωκε και τω υιώ ζωήν έχειν εν εαυτώ· και εξουσίαν έδωκεν αυτώ και κρίσιν ποιείν, ότι υιός ανθρώπου εστί. μη θαυμάζετε τούτο· ότι

έρχεται ώρα εν η πάντες οι εν τοις μνημείοις ακούσονται της φωνής αυτού, και εκπορεύσονται οι τα αγαθά ποιήσαντες εις ανάστασιν ζωής, οι δε τα φαύλα πράξαντες εις ανάστασιν κρίσεως.».

19. Ιω. 6,67-69: «είπεν ούν ο Ιησούς τοις δώδεκα· Μη και υμείς θέλετε υπάγειν; απεκρίθη ούν αυτώ Σίμων Πέτρος· Κύριε, προς τίνα απελευσόμεθα; ρήματα ζωής αιωνίου έχεις· και ημείς πεπιστεύκαμεν και εγνώκαμεν ότι συ ει ο Χριστός ο υιός του Θεού του ζώντος.».

20. Ιω. 3,13-21: «και ουδείς αναβέβηκεν εις τον ουρανόν ει μη ο εκ του ουρανού καταβάς, ο υιός του ανθρώπου ο ων εν τω ουρανώ. και καθώς Μωϋσής ύψωσε τον όφιν εν τη ερήμω, ούτως υψωθήναι δει τον υιόν του ανθρώπου, ίνα πας ο πιστεύων εις αυτόν μη απόληται αλλ' έχη ζωήν αιώνιον. Ούτω γαρ ηγάπησεν ο Θεός τον κόσμον, ώστε τον υιόν αυτού τον μονογενή έδωκεν, ίνα πας ο πιστεύων εις αυτόν μη απόληται αλλ' έχη ζωήν αιώνιον. ου γαρ απέστειλεν ο Θεός τον υιόν αυτού εις τον κόσμον ίνα κρίνη τον κόσμον, αλλ' ίνα σωθή ο κόσμος δι' αυτού. ο πιστεύων εις αυτόν ου κρίνεται· ο δε μη πιστεύων ήδη κέκριται, ότι μη πεπίστευκεν εις το όνομα του μονογενοϋς υιού του Θεού. αύτη δε εστιν η κρίσις, ότι το φως ελήλυθεν εις τον κόσμον και ηγάπησαν οι άνθρωποι μάλλον το σκότος η το φως, ην γαρ πονηρά αυτών τα έργα. πας γαρ ο φαύλα πράσων μισεί το φως και ουκ έρχεται προς το φως, ίνα μη ελεγχθή τα έργα αυτού· ο δε ποιων την αλήθειαν έρχεται προς το φως, ίνα φανερωθή αυτού τα έργα, ότι εν Θεώ εστιν ειργασμένα.».

Το περιεχόμενο της Κρίσης στον Ιωάννη ενώ είναι επερχόμενο συνάμα παρουσιάζεται ως παρόν. Η εκβολή του διαβόλου εκ της σταυρικής θυσίας του Υιού του Θεού, είναι μια παρούσα κρίση που πρέπει να προσεγγίζεται με τέτοια οπτική, ώστε να τονίζεται η σωτηριολογική δυναμική της [21]. Αυτό σημαίνει ότι η θεώρηση της κρίσεως πρέπει να είναι απαλλαγμένη από την φθαρτότητα του σαρκικού ανθρώπου [22]. Ο Χριστός δεν ήρθε να κρίνει τον κόσμο, αλλά να τον σώσει. Η σταυρική θυσία είναι η πύλη στα έσχατα, αλλά παράλληλα είναι και η εμπειρία του παρόντος [23]. Αυτή η εμπειρία, αποτελεί την προσωπική πορεία και την προσωπική ιστορία κάθε πιστού, στο όνομα του λόγου του Θεού. Η ανακαίνιση της ανθρώπινης ύπαρξης και η υπέρβαση της κρίσεως, πραγματώνεται δια του Χριστού και εν Χριστώ. Τότε ο άνθρωπος ανακαινισμένος, μεταβαίνει από την φθαρτότητα των παρόντων στην αφθαρσία των εσχάτων [24].



Η Δευτέρα Παρουσία του Χριστού και η Κρίση

που την συνοδεύει, αποτελεί την πλήρη και καθολική αφθαρτοποίηση ανθρώπου και κτίσεως. Στην Αποκάλυψη του Ιωάννη αποδίδεται αυτή η εσχατολογική θεολογική θεώρηση του Ηγαπημένου Μαθητού [25]. Στην Αποκάλυψη με εικόνες παρουσιάζεται η πορεία του ανθρώπινου γένους προς τα έσχατα. Και ενώ αυτή η πορεία παρουσιάζει μια τραγικότητα, καταλήγει στο θρίαμβο του Χριστού και την παρουσία της αγιότητας, της δύναμης και της αθανασίας του Τριαδικού Θεού. Στην Αποκάλυψη όλη η ανθρώπινη ιστορία στέκεται μπροστά στο θρόνο του Θεού, στον οποίο φτάνει μέσα από μια δύσκολη πορεία. Κάθε ανθρώπινη μέρα και κάθε ανθρώπινο έργο βρίσκεται ενώπιον της δόξης του Θεού κρινόμενο και απολογούμενο. Και κάθε ψυχή ανθρώπινη εισέρχεται στην Βασιλεία του Θεού, αν βρεθεί γραμμένη στο βιβλίο της ζωής. Όποιος άνθρωπος δεν βρεθεί γραμμένος στο βιβλίο της ζωής, είτε γιατί τα έργα του τον διέγραψαν είτε γιατί με υπαιτιότητα του δεν ενεγράφη, βρίσκεται μακριά από την Βασιλεία του Θεού. Έτσι στην πραγματικότητα η Δευτέρα Παρουσία στον Ιωάννη είναι η πληρότητα της ζωής του κάθε ανθρώπου. Στην Κρίση, οι επιλογές κάθε ανθρώπου φέρνουν το αποτέλεσμα της πληρότητας, είτε αυτό είναι πλήρωμα μετοχής στην θεία Δόξα, είτε πλήρωμα αιωνίου απομάκρυνσης από αυτήν. Ο άνθρωπος με τις επίγειες επιλογές του, ουσιαστικά προδιαγράφει τις ουράνιες απολαβές του.

Σε αυτή την πληρότητα της εν Χριστώ Ζωής οι πιστεύοντες στον Λόγο του Θεού, κοινωνούν μαζί του, και βλέπουν το Πρόσωπο Του [26].

Παραπομπές:

21. Ιω. 12,31-33: «*νυν κρίσις ἐστί του κόσμου τούτου, νυν ο ἀρχων του κόσμου τούτου εκβληθήσεται ἔξω· καγὼ εἰάν υψωθῶ εκ της γης, πάντας ἐλκύσω προς εμαυτόν. τούτο δε ἔλεγεν σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἡμελλεν αποθνήσκειν.*»

22. Ιω. 8,16-18: «*ὕμεις κατὰ την σάρκα κρίνετε· ἐγὼ ου κρίνω ουδένα. 16 και εἰάν κρίνω δε ἐγὼ, η κρίσις η ἐμὴ ἀληθῆς ἐστιν, ὅτι μόνος ουκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ και ο πέμψας με πατήρ. 17 και εν τῷ νόμῳ δε τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται ὅτι δύο ἀνθρώπων η μαρτυρία ἀληθῆς ἐστιν. 18 ἐγὼ εἰμι ο μαρτυρῶν περὶ εμαυτοῦ, και μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ο πέμψας με πατήρ.*».

23. Ιω. 3,16-18: «*Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ο Θεὸς τον κόσμον, ὥστε τον υἱόν αὐτοῦ τον μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πας ο πιστεύων εἰς αὐτόν μη ἀπόληται ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον. ου γὰρ ἀπέστειλεν ο Θεὸς τον υἱόν αὐτοῦ εἰς τον κόσμον ἵνα κρίνη τον κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῆ ο κόσμος δι' αὐτοῦ. ο πιστεύων εἰς αὐτόν ου κρίνεται· ο δε μη πιστεύων ἤδη κέκριται, ὅτι μη πεπίστευκεν εἰς το ὄνομα του μονογενοῦς υἱοῦ του Θεοῦ.*».

24. Ιω.8,51: «*ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰάν τις τον λόγον τον ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον ου μη θεωρήσῃ εἰς τον αἰῶνα.*» Πρβλ. και Ιω. 5,24: «*ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ο τον λόγον μου ἀκούων και πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον, και εἰς κρίσιν ουκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν εκ του θανάτου εἰς την ζωὴν.*».

25. E. Cothenet, Revelation. Apokalypse de Saint Jean, DS, 13, σελ. 453-482.

26. Αποκ. 22,1-15: «*και ὄψονται το πρόσωπον αὐτοῦ, και το ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ των μετώπων αὐτῶν. και νυξ ουκ ἔσται ἐτι, και ου χρεία λύχνου και φωτός ἡλίου, ὅτι Κύριος ο Θεὸς φωτιεῖ αὐτούς, και βασιλεύσουσιν εἰς τους αἰῶνας των αἰώνων.*».